

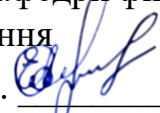
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ПОГОДЖЕНО

Гарант ОПП «Фінанси, банківська
справа та страхування»
к.е.н., доц. Сергій КОСТОРНОЙ
«27» серпня 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів, обліку і
оподаткування
д.е.н., проф. Олена ЯЦУХ
«27» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Управлінський облік»

для здобувачів ступеня вищої освіти *«Бакалавр»*
зі спеціальності *072 «Фінанси, банківська справа та страхування»*
за ОПП Фінанси, банківська справа та страхування
(на основі повної загальної середньої освіти)

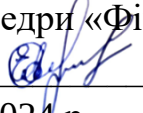
Факультет економіки та бізнесу

2024 - 2025 навч. рік

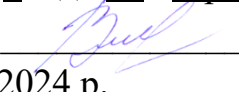
Робоча програма навчальної дисципліни «Управлінський облік» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за ОПП Фінанси, банківська справа та страхування (на основі повної загальної середньої освіти). Запоріжжя, ТДАТУ. 13 с.

Розробник: к.е.н., доцент Костякова А.А.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Протокол № 1 від «27» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри «Фінанси, облік і оподаткування»
професор Олена ЯЦУХ
«27» серпня 2024 р.

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за ОПП Фінанси, банківська справа та страхування (на основі повної загальної середньої освіти)

Протокол № 1 від «30» серпня 2024 року
Голова, доц. Юлія ВОРОНІНА
«30» серпня 2024 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 6	Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування» (шифр і назва)	Обов'язкова	
Загальна кількість годин 180	Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Курс/рік підготовки	Семестр
Змістових модулів 2		3-й	5-й
Тижневе навантаження: аудиторних занять 4,0 год. самостійна робота студента – 10,0 год.	Ступінь вищої освіти: «Бакалавр»	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	20
		Лабораторні заняття	
		Практичні заняття	20
		Семінарські заняття	
		Самостійна робота	140
		Форма контролю: екзамен	

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни полягає у висвітленні теоретичних основ та методологічних аспектів управлінського обліку (management accounting) крізь комплексну характеристику обліку витрат на виробництво і результатів діяльності суб'єктів господарювання.

Завдання навчальної дисципліни полягають у вивченні принципів і методів управлінського обліку, його місця і ролі в управлінні діяльністю підприємства; набуття вмінь застосовувати відповідні методи і прийоми в процесі обліку витрат і калькулювання з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Освітня компонента забезпечує набуття здобувачами ВО:

Інтегральної компетентності:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальних компетентностей:

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальних (фахових) компетентностей:

СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування

Програмних результатів навчання:

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.

soft skills - здатність аналітично мислити, уміння оцінювати ситуацію, виходячи з принципів людиноцентризму

- комунікативні навички: письмове, вербальне й невербальне спілкування; вести суперечки і відстоювати свою позицію, спілкування в конфліктній ситуації; навички створення, керування й побудови відносин у команді

особисті якості: креативне й критичне мислення; етичність, чесність, терпіння, повага до навколишніх.

Міждисциплінарні зв'язки з урахуванням структурно-логічної схеми ОПП Фінанси, банківська справа та страхування.

Перелік навчальних дисциплін, знання з яких потрібні для вивчення освітньої компоненти «Управлінський облік»: «Економіка підприємства», «Статистика», «Фінансовий облік», «Фінансовий аналіз».

Перелік навчальних дисциплін, вивчення яких у подальшому базується на матеріалі освітньої компоненти «Управлінський облік»: «Діджиталізація бізнес-процесів», при підготовці до атестації здобувачів вищої освіти.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Мета та зміст управлінського обліку. Методи управлінського обліку витрат і системи калькулювання.

Тема 1. Організація управлінського обліку та класифікація витрат [1,2,3,6,10,11,14,15]

Роль обліку в управлінні собівартістю продукції. Сутність, задачі та функції управлінського обліку. Етапи розвитку управлінського обліку. Предмет і об'єкти управлінського обліку. Схеми організації управлінського обліку за різних систем обліку. Залежність управлінського обліку від принципів побудови плану рахунків. Місце управлінського обліку в системі Плану рахунків України.

Суть і природа витрат. Витрати як процес формування і використання ресурсів. Різновиди витрат. Витрати у натуральному і грошовому вимірі. Грошові видатки і витрати, що формують вартість продукції. Витрати і собівартість продукції.

Структура витрат і фактори, що її визначають. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення.

Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат, Загальнооблікова та управлінська класифікація витрат за різними ознаками, характеристика основних видів витрат. Характер реагування витрат при змінах обсягу діяльності підприємства. Поведінка змінних і постійних витрат при змінах обсягу діяльності підприємства. Оцінка витрат і побудова їх функції. Методи визначення функції витрат, їх сутність і порівняльна характеристика.

Тема 2. Методи обліку витрат і калькулювання [1,2,3]

Сутність і зміст обліку виробничих витрат. Об'єкти витрат і об'єкти калькулювання. Класифікація методів обліку витрат і калькулювання, характеристика і сфера застосування простого, позамовного, попередільного та нормативного методів обліку і калькулювання. Організація зведеного обліку витрат за різних методів обліку. Методика і техніка калькуляційних розрахунків.

Історія розвитку методів обліку витрат і калькулювання повної собівартості продукції в країнах з ринковою економікою. Характеристика і сфера застосування методу однорідних секцій, стандарткосту та методу нормативного розподілу постійних витрат. Порівняльна оцінка вітчизняних і зарубіжних методів обліку

повної собівартості продукції. Перехід від методів обліку, які ґрунтуються на об'ємних показниках діяльності, до методів обліку витрат на основі видів діяльності (поопераційний облік).

Проблеми сучасного управлінського обліку. Необхідність і можливість переходу від обліку і калькулювання повної собівартості продукції до обліку і калькулювання неповної собівартості. Характеристика і сфера застосування простого директ-косту. Особливості розвинутого директ-косту, його переваги і можливості. Зародження і розвиток ступеневого обліку.

Історія розвитку і впровадження нормативного методу обліку витрат і калькулювання. Порівняльна оцінка елементів методу стандарт-кост і нормативного методу. Організація нормативного господарства підприємства і складання нормативних калькуляцій. Облік зміни норм. Методика і техніка обліку відхилень від норм. Аналіз відхилень від норм і управління за ними.

Змістовий модуль 2. Стратегічний облік.

Тема 3. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку [1,2,3,14,15]

Прийняття рішень і планування діяльності на основі аналізу взаємозв'язку "витрати-обсяг-прибуток". Методи аналізу "витрати-обсяг-прибуток". Визначення точки беззбитковості; розрахунок обсягу діяльності, необхідного для бажаного прибутку; визначення (планування) прибутку за певного обсягу діяльності. Графічні методи аналізу. Припущення аналізу "витрати-обсяг-прибуток".

Тема 4. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень, бюджетування та контроль [1,2,3,12,13]

Релевантний підхід до управління. Поняття про релевантність облікової інформації та її вплив на прийняття рішень. Пошук альтернативних варіантів дій і вибір найбільш оптимального з них. Використання аналізу "витрати-обсяг-прибуток" у процесі прийняття рішень. Аналіз типових варіантів альтернативних рішень: виробляти або купувати, прийняття або відмова від спеціального замовлення, припинення діяльності неприбуткового сегмента тощо.

Бюджет як інструмент системи управлінського контролю, його сутність і функції. Види і форми бюджетів. Загальна характеристика операційного і фінансового бюджетів. Порядок складання і призначення бюджету продажів, бюджету виробництва, бюджету придбання і використання матеріалів, бюджету трудових витрат, бюджету загальновиробничих витрат, бюджету адміністративних витрат і витрат на збут. Методика і техніка контролю за виконанням бюджетів. Призначення і порядок складання гнучких бюджетів. Аналіз відхилень з використанням гнучкого бюджету.

Тема 5. Облік і контроль за центрами відповідальності [1,2,3]

Поняття і класифікація центрів відповідальності. Принципи обліку, звітності та оцінки діяльності центрів відповідальності. Облік і оцінка діяльності центрів витрат. Облік і оцінка діяльності центрів прибутку. Облік і оцінка діяльності центру інвестицій. Поняття про трансфертні ціни та їх застосування. Функції та методи визначення трансферних цін. Особливості обліку і звітності по сегментах бізнесу.

4 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид заняття	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість			балів
			годин			
			лекції	ПР	СРС	
Змістовий модуль 1. «МЕТА ТА ЗМІСТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ. МЕТОДИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ І СИСТЕМИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ»						
1	Лекція 1	Організація управлінського обліку та класифікація витрат	2			
	Практичне заняття 1	Організація управлінського обліку		1		2
	Самостійна робота 1	Підготовка до лекції 1 та практичного заняття 1			20	2,5
2	Лекція 2	Класифікація і поведінка витрат	2			
	Практичне заняття 2	Класифікація і поведінка витрат		3		4
	Самостійна робота 2	Підготовка до лекції 2 та практичного заняття 2			20	2,5
3-5	Лекція 3-5	Методи обліку витрат і калькулювання	6			
	Практичне заняття 3	Непрямі витрати та методика їх розподілу		2		3
	Практичне заняття 4	Система обліку і калькулювання за повними та змінними витратами		2		3
	Практичне заняття 5	Облік витрат і калькулювання за нормативними витратами		2		3
	Самостійна робота 3	Підготовка до лекції 3 та практичного заняття 3,4,5			20	5
6,7	Самостійна робота 4	Підготовка до написання ПМК 1			10	
	ПМК 1	Підсумковий контроль за модуль 1				10
Всього за змістовий модуль 1 – 90 годин			10	10	70	35
Змістовний модуль 2. «СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК»						
8	Лекція 6	Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку	2			
	Практичне заняття 6	Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку		2		4
	Самостійна робота 5	Підготовка до лекції 6 та практичного заняття 6			20	2

9	Лекція 7	Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	2			
	Практичне заняття 7	Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень		2		4
	Самостійна робота 6	Підготовка до лекції 7 та практичного заняття 7			10	2
10,11	Лекція 8	Бюджетування і контроль	4			
	Практичне заняття 8	Бюджетування і контроль виконання бюджетів, аналіз відхилень		4		4
	Самостійна робота 7	Підготовка до лекції 8 та практичного заняття 8			10	2
12	Лекція 9	Облік і контроль за центрами відповідальності	2			
	Практичне заняття 9	Облік і контроль за центрами відповідальності		1		2
	Практичне заняття 10	Взаємоузгодженість фінансового та управлінського обліку		1		1
	Самостійна робота 8	Підготовка до лекції 9 та практичного заняття 9,10			20	4
13,14	Самостійна робота 9	Підготовка до написання ПМК 2			10	
	ПМК 2	Підсумковий контроль за модуль 2				10
Всього за змістовий модуль 2 - 90 години			10	10	70	35
Екзамен						30
Всього з навчальної дисципліни 180 годин						100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Сутність управлінського обліку, його мета та завдання ?
2. Що є предметом та методом управлінського обліку?
3. Місце управлінського обліку в системі облікової інформації ?
4. Які об'єкти управлінського обліку та особливості його застосування ?
5. Які функції виконує бухгалтер-аналітик у процесі управління ?
6. У чому полягає організація управлінського обліку на підприємстві?
7. Які існують підходи до побудови системи рахунків управлінського обліку ?
8. Що таке інтегрована система рахунків ?
9. Що таке переплетена система рахунків ? У чому її особливість ?
10. Які функції бухгалтера в системі управлінського обліку ? Наведіть приклади.
11. Поясніть поділ витрат за економічними елементами.
12. Які витрати відносять до прямих, а які — до непрямих?
13. Які витрати відносять до змінних, а які — до постійних?
14. Яке практичне значення поділу витрат на змінні та постійні?

15. За якими ознаками вивчається структура витрат і в чому її практичне значення?
16. Що таке собівартість продукції? Економічне значення цього показника.
17. Як співвідносяться витрати і собівартість продукції за певний період?
18. Поясніть співвідношення собівартості продукції і ціни.
19. У чому полягає сутність позамовного методу обліку витрат і яка сфера його застосування?
20. У чому полягає сутність попередільного методу обліку витрат і яка сфера його застосування?
21. Чим відрізняється виробнича собівартість випущеної (товарної) продукції від виробничої собівартості реалізованої продукції?
22. За якою ознакою відрізняються розподілені постійні загальновиробничі витрати від нерозподілених?
23. Яка різниця між калькуляційними об'єктами і калькуляційними одиницями?
24. Які основні особливості методу (системи) директ-костинг?
25. Як складаються звіти про фінансові результати у системі директ-костинг?
26. Що таке маржинальний дохід? Які особливості його рахунку?
27. У чому полягають переваги розвинутого директ-костингу та недоліки методу директ-костинг?
28. У чому полягає методика багатоступеневого покриття постійних витрат?
29. Які основні переваги управлінського обліку над традиційним бухгалтерським обліком?
30. Відмінності між фінансовим та управлінським обліком.
31. Що розуміють під «делегуванням повноважень»?

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

1. У чому полягає сутність аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку? Назвіть припущення, які покладені в основу аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку.
2. Яким чином аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку сприяє прийняттю управлінських рішень?
3. Які методи використовуються під час проведення аналізу «витрати — обсяг — прибуток»? Поясніть термін «точка беззбитковості».
4. Назвіть графіки, які дають змогу проілюструвати взаємозв'язок «витрати — обсяг — прибуток», та поясніть їх призначення.
5. Що таке релевантна інформація? Які критерії дозволяють розглядати інформацію як релевантну?

6. У чому полягають переваги диференціального аналізу альтернативних рішень? Проілюструйте відповідь за допомогою прикладу.
7. Яка інформація є релевантною для прийняття рішення «виробляти чи купувати»? Наведіть приклад.
8. Яка інформація є релевантною для визначення доцільності прийняття спеціального замовлення? Наведіть приклад.
9. Яка інформація є релевантною для прийняття рішення щодо розширення або скорочення сегмента? Наведіть приклад.
10. У чому сутність, переваги, та вади ціноутворення за принципом «витрати плюс» ?
11. Дайте визначення центру відповідальності та його типів.
12. У чому полягає мета обліку за центрами відповідальності?
13. На яких принципах базується система обліку за центрами відповідальності?
14. Як і для чого складається кошторис центру витрат?
15. Особливості оцінки діяльності центру інвестицій. Основні показники оцінки.
16. Що включає організація обліку за центрами відповідальності?
17. Що таке стандартні (нормативні) витрати? Для чого їх використовують?
18. У чому полягає облік стандартних (нормативних) витрат?
19. Як визначають відхилення від стандартних матеріальних витрат?
20. Як визначити відхилення від стандартних витрат на оплату праці?
21. Як здійснюють аналіз відхилень постійних накладних витрат від встановленого стандарту?
22. Як оцінюють діяльність центру прибутку?
23. Що таке трансфертна ціна? Як вона впливає на оцінку діяльності центрів відповідальності?
24. Які існують методи трансфертного ціноутворення? Дайте стислу характеристику кожного з них.
25. Що таке бюджетування? Назвіть основні етапи процесу бюджетування.
26. Назвіть основні функції бюджетів та поясніть їх сутність.
27. Які існують види бюджетів?
28. Що таке бюджетний період? Який проміжок часу він може охоплювати?
29. Який бюджет називається зведеним?
30. Які бюджети входять до складу зведеного бюджету?
31. В якій послідовності відбувається формування зведеного бюджету?
32. Дайте визначення гнучкого бюджету та поясніть його сутність.
33. За якими напрямками можна визначити відхилення фактичного результату діяльності від запланованого?

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні дисципліни «Управлінський облік» передбачається застосування таких методів:

- 1) *лекція* — для розкриття сутності наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою;
- 2) *бесіда* — для усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних за допомогою діалогу;
- 3) *метод роботи з нормативними документами* — виписування, складання плану, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.;
- 4) *воркшопи* - для навчання та напрацювання нових навичок з високою інтенсивністю групової взаємодії,
- 5) *проблемний виклад* передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу здобувачам ВО у виділенні та "прийнятті" проблемного завдання для активізації мисленої діяльності здобувачів ВО, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації;
- 6) *кейс-метод* — для обговорення практичних ситуацій

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. К.: ЦУЛ, 2021. 534с.
2. Охотнік С.І., Свічкарь Н.М. Управлінський облік: від теорії до практики. К.: Акцент ПП. 2023. 512с.

Допоміжна

1. [Angela Barseghyan, Sandra Serafin, Anna Kostyakova, Ghazwan Saleem Naamo, Moataz Ibrahim Qinbr](https://doi.org/10.48077/scihor4.2023.108). Financial and analytical assessment of the costs of maintaining large urban park spaces in the Mediterranean on the example of Barcelona. Scientific Horizon this link is disabled, 2023, 26(4). <https://doi.org/10.48077/scihor4.2023.108> (SCOPUS) URL: <https://sciencehorizon.com.ua/en/journals/tom-26-4-2023/finansovo-analitichna-otsinka-vitrat-na-utrimannya-velikikh-miskikh-parkovikh-prostoriv-seredzemnomor-ya-na-prikladi-barseloni>
2. Буткевич О.В. Сутність принципів управлінського обліку. *Облік, аналіз і аудит*. 2021. Випуск II (82). С.90-108
3. Костякова А.А. Цільовий підхід до класифікації витрат в галузі рослинництва: планування, управління та контроль. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Випуск 4(27). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2021/4_27_ukr/17.pdf
4. Костякова А.А. Організаційно-методичні засади побудови управлінського обліку в сільському господарстві. *Інфраструктура ринку*. 2021. №58. URL: <http://www.market-inffr.od.ua/uk/58-2021>
5. Костякова А.А. Обліково-інформаційне забезпечення управління розрахунками з контрагентами. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 53. С.209-216 URL: http://bses.in.ua/journals/2020/53_2020/34.pdf
6. Бруханський Р. Ф. Ідентифікація специфічних функцій стратегічного управлінського обліку. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 1. С. 7-18.

7. Костякова А.А. Управлінський облік як джерело інформаційного забезпечення системи управління. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 1.1 (41.1) січень, 2017р. С.49-54

8. Костякова А.А. Класифікація витрат виробництва в рослинництві за цільовим підходом. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (Економічні науки)*. № 2(9) 2017р. С. 306314

9. Костякова А.А. Економічна сутність витрат та їх визнання відповідно до потреб обліку та управління. *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки»*: Дніпропетровськ, 12-13 квітня 2016р. Частина 5. Секція 5. С. 332-341

10. Костякова А.А. Узгодженість процесу бюджетування з системою обліку та контролю. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції. 25 листопада 2016 року. Х.: ХНАДУ. Т. 2. С. 270-271

11. Костякова А.А. Облік і групування витрат за статтями в галузі рослинництва. *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 4. С. 147-150.

12. Костякова А.А. Управлінський облік і проблеми класифікації витрат. *Вісн. Сумськ. нац. аграр. ун.* 2007. Вип. 67 (2627). С. 314-318.

13. Костякова А.А. Бухгалтерський облік накладних витрат рослинництва: управлінський аспект. *Accounting, analysis and audit activities of the enterprises: problems, trends, prospects: Collectivemonograph*. SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2016. 168p. С.108-122

8 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <https://op.tsatu.edu.ua/course/view.php?id=2699>

2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>